

HIIU KOGUJA 3 (15) 1993

INFOLEHT KOLLEKTSIONÄÄRIDELE

Ilmub 4 korda aastas

Uued postmargid

25. mail anti välja EV riigivapi kujutisega 10-kroonine käibemark. Trükiarv 0,5 milj. Kunstnik Vello Kallas.

7. juulil ilmus EV riigivapi kujutisega 5-kroonine käibemark. Marke on trükitud 0,5 milj.

9. juunil tuli käbele Balti mere maade mängude tähistamiseks sari kolmest mitmevärvilisest postmargist. 60-sendiseid postmarke trükiti 1,5 milj., 1 kroon + 25 senti (juurdemaks mängude finantseerimiseks) postmarke tehti 0,5 milj. ja 2-krooniseid 1,4 milj. Kunstnik M. Kekišev.

I BALTI MERE MÄNGUDE kultuuriprogrammis olnud **KOLLEKTSIOONIDE NÄITUS** oli Tallinnas Sakala Kultuurikeskuses avatud 22. juunist kuni 4. juulini.

Näitusel olid esindatud sporditeemalisel kollektsioonid filateeliast, filokartiast ja faleristikast, lisaks veel sporditeemalisel tikutoosietikeid, kleeibised, minikalendrid ja sigaretikaardid.

Näitus sai teoks mängude direktiooni, Tallinna Kolleksionääride Klubi, klubi «Hõbevalge» ja Eesti Filateliste Seltsi liikmete ühistöös. Huvipakkuvad olid filateelia alal Aadu Pekk'i «Olümpiamängud 1896–1996» ja Uno Kuusiku «Ekskursioon korvpallimaale», Lembit Leetmaa postkaardikogu «Spordisündmusi Tallinnas», Arseni Blumi «Spordi normatiivmargid» ja Jaan Otsasoni «Sporditeemalisel Eesti sigaretikaardid». Hea mulje jättis noore Taavi Toomsalu minikalendrite kogu kujundus.

Kuigi näitus oli linna keskel, jäi tingituna kaunist suveilmadest ja ühekülgselt reklaamist, külastavus võrdlemisi tagasihoidlikuks.

Näitus oli traditsiooniliselt rahvusvaheline — osa võttis arvukalt Soome filateliste. Näitusepaigaks oli seekord Haapsalu Kultuurimaja, millega võis igati rahule jääda. Kohapealset aktiivi esindas pealtnäha ainult kohaliku seltsi esimees Jüri Kivitikk, sellele vaatamata kulges kõik ladusalt.

Näituse koosseis oli kõrgetasemeline ja mitmekülgne. Huvipakkuvad olid Eesti pealtvaatajale esmakordselt kättesaadavad: K. Hirvikoski «Ida Karjala» (Suur hõbemedal), A. Leppä «Tšehhi posti ajalugu» (Hõbemedal), J. Lindeblad «Soome postitaksid» (Kullatud hõbemedal), J. Mäkinen «Euroopa kirikuarhitektuur» (Hõbemedal), A. Tarvaise «Rotary» (Hõbemedal) ja O. Wuorensola «Läänemere merepost»

(Kullatud hõbemedal).

Rõõmustav oli näha «Hiu Ruudul» ühestendilise näitusekogu debüteerinud ja nüüdseks juba täis-näitusekoguks kasvanud A. Jaani «Moldovat» (Pronksmedal).

Näituse ainsa kuldmedali sai Ants Linnardi poolt esitatud «Tartu posti ajalugu». Kullatud hõbemedali vääriliseks tunnistati T. Verho kogu «Tsaari-Vene postitemplid». Sama mehe «Sepp ja Kangur» sai hõbemedali. Hõbemedaliga autasustati ka J. Otsasoni kogu «Kirjad Eesti Vabariiki» ning E. Valpi «Nobeli preemia laureaadiid».

Näitusel ilmetasid reklaamtempel, näitusepäevade eritempel (autor L. Lõhmus) ja suveniirplokki.

Tegijal juhtub mõndagi. Seda-puhku oli näituseembleemi sattunud eksikombel Kuressaare vapimotiiv ja kusagile kadunud teise päeva eritempel, mistõttu nn. «avariiolukorras» kasutati I päeva templit, kuid teise värvi (punane).

Näitusel zürri (esimees Esa Matila) koostas igale eksponaadile ka märkuslehe puudujääkidest, mis jäi autasustamisel välja jagamata, kuid peaks iga osavõtjani jõudma posti teel.

Näitusel võib lugeda kordaläinuks ja tubliks panuseks Eesti filateeliaelul elavdamisel.

Hiiumaale Prantsusmaalt filateeliamedal

Soome kaudu jõudis Prantsusmaalt tagasi Kärkla noormehe Jaak Altemendi kogu «Euroopa lennukid».

14.–17. maini 1993 ANGLES-i linnas toimunud I Euroopa Noorte Temaatilise Filateelia võistlustel oli väljas 41 eksponaati, sealhulgas 3 Soomest ja 1 Eestist.

Võistluse Suure Auhinna sai Jukka Mäkinen Oulust, kelle kogu «Euroopa kirikuarhitektuuri ajalugu» (3 stendil) oli tõesti hästi läbi töötatud ja sisaldas väga mitmekülgset ja teemavastavat materjali.

Jaak Altemendi kogu (4 stendil) oli saanud küll täiendust teemale

vastavate postisaadetiste näol, kuid mõndagi annab veel paremini teha, eriti selgitava teksti osas. Saadud medal, vastav diplom ja auhind on aga heaks tunnustuseks noormehele endale ning Hiiumaa filateeliaalasele noortetööle.

Juba nimetatud võistluse kõrval oli organiseeritud terve rida muid üritusi ja vaatamist väärivat. Eraldi saalis oli 40-1 stendil 31 filateeliakogu, peamiselt ühestendilise mahuga, mis kuulusid operatsiooni «Esimesed hambad» programmi. Eksponeerijaiks olid kaheksa Prantsuse filateeliaklubi liikmed.

Omaette saalis olid väljaspool võistlust esitatud demonstratsioonikollektsioonid teemadel: Euroopa, Itaalia ja Hispaania ning postkaardikogu teemal «Euroopa».

Koolidevahelisel konkursil teemal «Inimene ja mets» olid filateeliakogud 5 kooli poolt.

Näitustelt

NORDIA
1993

Üle 200 näitusekogu, rikkalik Soome posti eriväljaannete programm ja valikurohked müügiletid on leidnud kajastamist juba paljudes filateeliaväljaannetes.

Omaltpoolt lisaksin ülevaate Eestit puudutavatest eksponaatidest.

Esimesena peab ära märkima auklassis esitatud George B. Lindbergi «Kirju välismaalt Baltikumisse» kuuel stendil.

Postiajaloo klassis esines Bror-Erik Sahlstedt Soomest koguga «Vene post Eestis 1721–1918» 6-l stendil (kullatud hõbemedal), Eestis kasutatud tsensuuritempleid võis näha Natalie Krashennikoffi (Taani) kogus «Postitsensuur Venemaal I maailmasõja ajal 1914–1918 (1920)» (kullatud hõbemedal).

Eesti materjali sisaldas ka Tapio Lindholmi «Postitakse M/17 markide kasutusajal 1. 10. 1917 – 31. 12. 1930 kodumaal, Skandinaavia maadesse, Eestisse, Venemaale ja teistesse maadesse», (8 stendi, kullatud hõbemedal ja žürii õnnitus).

Näituse bületäänides oli ka mitmeid huvitavaid artikleid, milistest näiteks Kaj Hellmani «Vene margid Soome välisposti markidena 1891–1918», pakub huvi meilegi (vt. eespool!).

Kokku anti täiskasvanutele välja 13 kuldmedalit, 20 suurt kullatud hõbemedalit, 47 kullatud hõbemedalit, 51 suurt hõbemedalit, 28 hõbemedalit ja 8 hõbetatud pronksmedalit.

Nordia suur auhind omistati Arnold Nymanile (Soomes) «Norra 1855–1875» ja Eero Hellstenile (Soomes) «Fotograafia: ajalugu, tehnika ja kasutus» eest.

Eesti nimel esines ainsana (!) Relika Kadarik noorsoo C-klassis (1973–74. s.), saades oma kogu «Punane Rist» eest pronksmedali (62 punkti).

Kahtlemata oli seekordsel Nordial eestlasi vaatajate hulgas rohkem, kui eelmisel. Õppida oli palju ja ka kogumismaterjali, oli võimalik kergemini ja mitmekülgsemalt leida, kui koduradadelt. Raha-kott on meil praegu selle jaoks küll veel väga õhuke. Ometigi tundub, et midagi on veel väga vajaka. See, et näiteks Islandil (rahvaarv!) oli koju viia 7 medalit, neist 1 suur kullatud hõbe, 1 suur hõbe ja 1 hõbe täiskasvanute klassis ja Eestil vaid üks noorteklassi pronksmedal, jutustab palju.

Et mahajäämust vähendada, vajame mingit mõjusat impulssi. Kui ehk tõesti kingitud tuhandet näituselehed aasta jooksul ka näitustele jõuaks, see oleks tõesti «suur hüpe».

POLSKA '93

7.–16. maini toimus Poznanis ülemaailmne filateelianäitus «POLSKA '93», mis oli pühendatud Poola esimese filateeliaringi 100. aastapäevale. Näitusel eksponeeriti üle 800 kollektsiooni ja filateelia-väljaande kirjanduse klassis.

Eesti filatelistid sellest näitusest osa ei võtnud. Aga filatelist F. Warren Dickson esitas traditsioonilise filateelia klassis kollektsiooni «Estonia 1918–1940». Kolleksioon sai hindaks 84 punkti ja autasustati kullatud hõbemedaliga. «Mophila salongis» näitas Soome filatelist August Leppä kollektsiooni «Estonian postal history 1989–1992».

Huvitavaid Eestist lähetatud postisaadetisi võis näha mitmesugustes kogudes, mis olid pühendatud Läti ja Vene postiajaloo, samuti lennuposti ajaloole.

RIČARDAS VAINORA

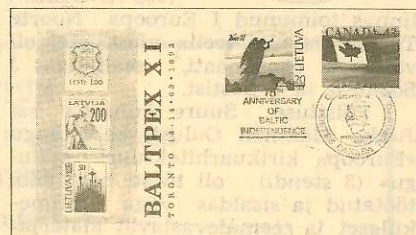
*

«Filatelista» nr. 5 avaldas POLSKA '93 detailse programmi. Siit on näha, et meie filateeliaringkonnad on tugevasti alahinnanud POLSKA '93 tähtsust. Näitus oli planeeritud kümnele päevale. Iga päev oli oma temaatikaga ja teemale vastava eritempliga. Näituse ajal toimusid paljude rahvusvaheliste filateeliaalaste organisatsioonide koosolekud. Igal päeval oli ka kohtumine mõne Poola marke kavandanud kunstnikuga. 7. ja 8. mail olid nendeks Szeslaw Slania ja Andrzej Ieziorkowski.

Individuaalosavõtjaid oli 54 maalt, esinesid 6 maa postimuuseumid ja 38 maa posti müügipunktid. (Endisel Nõukogudemaal vaid Ukrainas). Ei Eesti ega Läti olnud esindatud üheski nendes. Leedu oli individuaalosavõtjate nimekirjas.

Traditsioonilise filateelia klassis oli registreeritud 180 eksponaati (neist 14 tempelmargid), postiajaloo klassis 162, tervikasjade klassis – 18, aerofilateelia ja kosmose klassis – 55, temaatilise filateelia klassis – 137, maksimumkaartide klassis – 16 ja noorte klassis A – 11, B – 12, C – 18 ja D – 19 osavõtjat, kirjanduse klassis oli 127 ja MOPHILA salongis 13 eksponaati, seega eksponaatide koguarv – 768.

Normaalpileti hind oli 25 000 zlotti.

13. ja 14. märtsil toimus Torontos Leedu Majas XI Balti Marginäitus.

See õnnetu

003 - 05 - 91

Vigadest õpitakse. Tark inime-ne oskab midagi kõrva taha panna ka eelkäijate kogemustest. Postmargi ületruki variantide sajandipikkune jada ei suutnud aga midagi anda Eesti Posti ja trükikoja «Vaba Maa» ühistöös sündinud Eesti parastõjaaegse esimese ületrukimargi loomisele. Ka 1920. a. Eesti enda ületrukimarke poleks nagu nende «spetsialistide» jaoks olnudki.

Massiivne must plärakas kaasaja kaunite markidega harjunud tavalise inimese silmale mõjub nagu Tallinna kesklinnas tänavaaärsel trepiastmel voblat sööv terve ja häirimatu matuška. Pilt, mis tunduks võigaks isegi Moskvast, kuid tõenäoliselt oleks üsna tavaline kusagil Kesk-Venemaal staniitsas.

Siit nurgast ja sealt nurgast

Lätist teatatakse, et Läti ületrukiseeria 26. 2. 93. (Mi nr. 348–350) oli alul 300 LVR väärtus põhimargil NSVL Mi nr. 5243. Trükikojas läks osa tiraažist kaduma ja Läti posti peadirektor kuulutas nimeetatud margi kehtetuks. Seega see ei ole postmark. Uueks 300 LVR sai Mi nr. 5239 (Novorossiisk) (Mi nr. 350 Läti).

*

Soomes 1992. a. kauneimaks postmargiks valiti Helsingi kihelkonna Püha Lauri kirikut esitav 1,80-margaline jõulupostmark. Mark sai 1212 häält saadetud 10 088 häältesku-pongist. Margi kujundajaks oli Tors-ten Ekström.

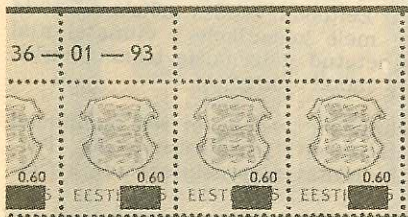
[Lehest «Näissä Merkeissä»]

ületrükk

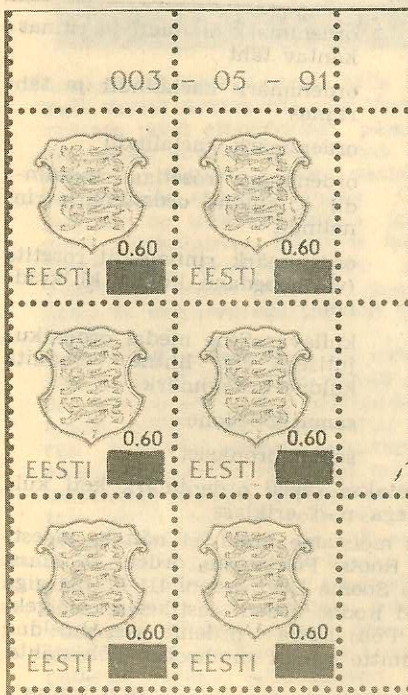
Elva Filatelistis nr. 3 (7) ära toodud «variantide» loetelu näitab, et lisaks on ka pealetrüki teostamine ise olnud väga ebakorrektn.

Kahjuks peame seda loetelu veel pikendama. Jaanus Järs Elvast kirjutab: «Saadan Teile koopia margipoognast, mis oli müügil Elvas. Kõik müügilolevad poognad sisaldasid 27., 58., 77. ja 88. positsioonil ületrükkimärke, nn. «täidetud» 6-ga.»

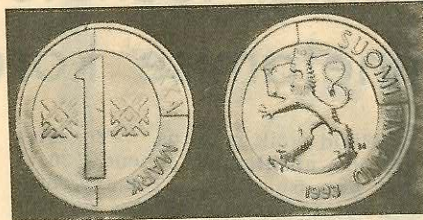
Allpool «variante», kus ületrükk tungib üle margiserva naabermargile, alumisele reale ja isegi riigi nimetusele. (Müügipoognad Hiimaalt.)

Viimasena nn. «lühike 6» (Tallinna Peapostkontori müügipoognaist).

Soome uued margad

Soomel on plaanis käesoleva aasta novembris käibele lasta uued margased mündid. Mõningaid raskusi on olnud müntide sobiva läbi-

mõõdu ja koostise määramisel. Seoses suure arvu automaatide kasutuselolekuga on oluline, et automaadid võiksid ilma ümbrehitusega edasi töötada, ja teiselt poolt, et naaberriikide rahad ei sobiks automaatides kasutamiseks.

Mis puutub automaatidesse, siis vanad automaadid määrasid väga täpselt müntide suuruse, uued suudavad aga eriti täpselt määrata materjali koostise.

(Moneta Finlandia 1/93)

Ainulaadne olümpiarahaseeria

«Citius, altius, fortius»

Esmakordselt laseb Rahvusvaheline Olümpiakomitee ise välja juubelimünt. Olümpiamängude 100. aastapäeva tähistamiseks lastakse välja terve sari olümpiarahaseid. Olümpiarahade teemad on rahvusvahelised, kuid rahad lüüakse viies eri riigis, vastavalt viiele olümpiarõngale. Esimese osa tegi Kanada Kuninglik Rahapada. Selle aasta rahad tehakse Austraalia Kuninglikus Rahapajas, Prantsusmaal (1994), Austrias (1995) ja lõpuks antiikolümpiamängude kodumaal Kreekas (1996).

Igal aastal ilmub kolm münti, üks kullast ja 2 hõbedast. Neid võib saada ükshaaval või ka seeriatena.

Kõik hõberahad on suuruselt ja hõbedasisalduselt samasugused. Rahade randitekst on: citius, altius, fortius. Rahasid ühendavad Olümpiakomitee ametlik märk, olümpiarõngad ning aastaarvud 1896–1996.

Hõberaha läbimõõt on 40 mm, kaal 38,63 g ja Ag sisaldus 925%. Müntid on poleeritud ja nimiväärtus on tänapäev 20 Austraalia dollarit.

Eesti Vabariigi teenetemärkide annetamise kord

Nüüd, mil on päevakorda kerkinud ka Eesti Vabariigi teenetemärkide kasutuselevõtu küsimus, poleks paha vaadata veidi ajaloos tagasi, kuidas meil omal ajal seda küsimust lahendati. Huvi peaks see pakkuma nii kollektsionääridele kui ka paljudele muudele huvilistele.

Asutava kogu poolt 15. juunil 1920. a. vastu võetud Eesti Vabariigi põhiseaduse § 7 ütlis:

«Eesti vabariik ei anna autähti ja aumärke oma kodanikkudele, väljaarvatud kaitseväelastele, sõja ajal.»

24. II 1919. a. oli juba asutatud Vabadusristi teenetemärk kolmes liigis, mis jagunesid järgmiselt:

I liik — Vabadussõjas ülesnäidatud sõjaliste teenete eest;

II liik — Vabadussõjas ülesnäidatud vaprus eest;

III liik — Vabadusvõitluses ülesnäidatud kodanlike teenete eest.

Siit näeme, et põhiseaduse § 7

ja VR III liigi annetamine on omavahel vastuolus. See vastuolu põhjustaski olukorra, kus mõned Eesti Vabariigi poliitikud keeldusid vastu võtmast neile määratud III liigi Vabadusriste, kuna põhiseadus ei näinud ette tsiviilisikute autasustamist teenetemärkidega.

Vabariigi valitsuse poolt võeti vastu 14. XII 1920. a. Eesti Vabadussõja mälestusmärgi põhikiri. See mälestusmärk (medal) asutati mälestuseks Vabadussõjast osavõtjatele.

Seega olid Vabadussõja aegsed teened viimased, mille eest Eesti Vabariigi riiklikke aumärke annetada sai (välja arvatud 8 VR III liigi annetamine 1924. a. mässu ajal osutatud teenete eest). Inimene on aga edev ning vajab ka väliseid tunnuseid oma tegude eest. Kuidas siis olukord laheneb?

(Järg 4. lk.)

Eesti Vabariigi teenetemärkide annetamise kord

(Algus 3. lk.)

Juba 1920. a. asutas Eesti Puna-rist oma teenetemärgi — hõbe-medali. Hiljem lisandusid teised järgud, nii et 30. aastate alul oli kasutusel juba 5 erinevat märki.

Eesti Kaitseliit asutas 1928. a. 5-klassilise Kaitseliidu Kotkaristi: «...Eestile või kaitseliidule ülesnäidatud tähtsate ja üldkasulike kodanliste või sõjaliste teenete eest.»

1929. a. asutas Eesti Kaitseliit hoolsusmärgi «Valgerist», annetamiseks kaitseliitlastele hoolsusmärgina, teistele kodanikele kaitseliidule ülesnäidatud vääriliste teenete eest.

Oma teenetemärgid olid asutatud ka tuletorjumatel, noorkotkastel, skautidel, õigeusu kirikul, loomakaitseliidul jt.

Selline poolriiklike ja eraorganisatsioonide teenetemärkide rühkus ja populaarsus tingis lõpuks riiklike teenetemärkide kasutuselevõtmise.

7. 10. 1936. a. anti Riigivanema poolt dekreedina «Teenetemärkide seadus», millega lisaks Vabadusristile asutati Riigivapi ja Valgetähe teenetemärk ja muudeti riiklikeks teenetemärkideks Kaitseliidu Kotkarist ja Eesti Punase Risti Seltsi EPR teenetemärk.

Teenetemärkide liigitamise aluseks oli riigile ja rahvale osutatud teenete iseloom:

Riigivapi teenetemärke annetati kõigi osutatud teenete eest kõrgema astmena.

Valgetähe teenetemärke annetati kodanliku iseloomuga ning sejuures üldreeglina riigiteenistuses olles osutatud teenete eest.

Kotkaristi teenetemärke annetati sõjaliste ja riigikaitseliste teenete eest.

Eesti Punase Risti teenetemärke annetati seltskondlike, ühiskondlike ja muude üldkasulike teenete eest.

Teenetemärkide seadusega loodud autasude süsteem oli üsna lähedane Lääne-Euroopa aumärkide süsteemile, kuid siiski veel erinev. Lõplik samastumine Lääne-Euroopa süsteemiga toimus 14. I 1938. a. antud «Teenetemärkide seaduse muutmise seadusega». Lõplikul kujul oli nüüd igal teenetemärgil 5 põhiklassi ja 3 medaliklassi (erandid jätame siin kõrvale). Valgetähe teenetemärgile lisati seega 3 medaliklassi, Eesti Punase Risti teenetemärgiga ühele hõbemedalile veel kuld- ja pronksmedal. Kotkaristi 5 põhiklassile veel 3 metallristi.

Milleks selline muudatus? Varem näiteks toimus Kotkaristi ja Eesti Punase Risti teenetemärgiga autasustamine vastavalt osutatud teenetele. Tavaliselt anti algul madalam, hiljem kõrgem järk. Nii kandsid paljud kindralid Eesti Punase Risti hõbemedalit, Kotkaristi 4. ja 5. järku annetati allohviteridele jne.

Nüüd kõik muutus. «Teenetemärkide annetamise juhend» 30. I 1939. a. p. 5 ütleb: «Teenetemärgi klassi määramise aluseks on teenetemärgi annetamiseks esildatava see ametikoht või seltskondlik seisund, mida omades ta vastava teene osutas.»

Sellega oligi nüüd astunud Lääne-Euroopa teenetemärkide süsteemi. Põhimõtteliselt on ju teenetemärk ehk orden lihtsalt ordu liikmemärk ja ordu liige peab ka ordu olema sellisel astmel, nagu ta ühiskonnas asub. Eks seegi on ju põhjuseks, et Läänemaade ordineid (nüüd ka EV) ei annetata sama järku teist korda ega kanta korraga kahte erinevat järku (ei saa ju annetada teist korda näit. majori aukraadi ega kanta majoriks saades enam korraga ka kapteni õlakuid). Kolmeklassiliste medaliklasside asutamine on tingitud samast põhjustest. Algselt olid need mõeldud alamväelaste ja lihtrahva autasustamiseks. Neid ei saanud ju ometi ordu liikmeks vastu võtta, seepärast andis ordu neile teenete eest n.-õ. ordu teenetemärke, mis olid liikmemärkidest lihtsamad ja tagasihoidlikumad. Sama osa täidab nüüdise ajal teenetemärkide medaliklass.

Teenetemärgi klassi määramiseks oli seaduse lisas 1 toodud tabel: (lihtsustatult):

Välismaiste autasude uurimisel peame ka teadma, et seal kannavad ordeniklassid spetsiaalseid nimetusi (kasutusel 2 paralleelsüsteemi). Toome siin ära tabeli nimetuste kohta koos kantavate ordenimärkide kirjeldustega.

Ordni klass	Nimetus	Paralleelnimetus	Märgid
I	Suurrist	Suurrist	ordenimärk õlalindil ja rinnas-kantav täht
II	Suurohviter	I kl. komandör	ordenimärk kaelalindil ja täht rinnas
III	Komandör	II kl. komandör	ordenimärk kaelalindil
IV	Ohvitser	I kl. rüütel	ordenimärk rosetiga rinnalindil e. kuldne ordenimärk rinnalindil
V	Rüütel	II kl. rüütel	ordenimärk rinnalindil rosetita (või hõbedane, kui IV kl. kuldne).
	Kuldmedal		kullavärviline medal ordenikujutisega või lihtne, emailita kuldne ordenimärk
	Hõbemedal		sama hõbedane
	Pronksmedal		sama pronksist

Riigi- ja valitsusjuhtidele annetatakse sageli ordenimärk keti küljes kaelas kandmiseks koos rinnatähga, n.-õ. eriklass.

Eelpooltoodud põhitõdesid teades mõistame nüüd, et näiteks maestro Eri Klasi on siiski autasustatud Rootsi Põhjanaanla ordeni IV klassi märgiga (e. I kl. rüütli märgiga) ja Soome Lõvi ordeni III kl. märgiga (e. komandörimärgiga). Siinnimetatud Rootsi ordeni eestikeelseks õigeks nimetuseks peab allakirjutanu siiski Põhjanaanla ordenit, sest mõeldud on just seda konkreetset taevakeha, mitte mingit sümboolset Põhjatähte.

ÜLO KIILER

Väärtpaberid Eestis 1800—1940

Väärtpaber on dokument, mis esindab väärtpaberi väljalaskja ja väärtpaberi omaja vaheliste omandi- ja võlasuhetega seotud vastastikuseid õigusi ja kohustusi. Väärtpabereid võib olla kahte liiki: 1) mitteedasiantavad, mis on välja antud ainult ühe kindla isiku nimele, kes ei või neid edasi müüa ega kinda, 2) võõrandatavad, mida ja millega seotud õigusi-kohustusi võib edasi anda või müüa. Samuti võib väärtpaber olla välja antud ühes eksemplaris (vekslid) või hulgi (aktsiad, obligatsioonid). Et väärtpaberiturul ringlevad peamiselt hulgi väljastatud väärtpaberid, siis on käesolevas kirjutises peatähelepanu pööratud just neile. Aktsiaks nime-

tatakse aktsiaseltsi poolt selle liikmele antud dokumenti, mis tõendab viimase poolt ettevõtmise paigutatud osaku suurust ning annab aktsionäridele õiguse sellele vastavale kasumiosale ehk dividendile. Obligatsioon on laiemas mõistes igasugune võlakohustus, kitsamas tähenduses aga krediidasutuste poolt võlgnikule antud pankiri maavalduste ja kinnisvaraga tagatud laenu kohta.

Erinevalt paberrahast on aktsiad, laenupaberid jms. alati seotud nende omanikuga ning edasiantavad ainult seaduslikult kehtestatud korras. Ka võib selliste dokumentide väärtus muutuda ja nad tagavad omanikule teatava kasumi protsentide näol, seda nii eelnevalt kindlaks määratud kui ka täpsemalt määratlemata suuruses. Lisaks juba väljalasketingimustega kindlustatud tulu saamise võimalustele lubavad väärtpaberid investoritel kasu lõigata turukonjunktuurilt, s.t. väärtpaberite hinna muutumisest. Kui näiteks keegi ostab eduka firma

aktsiaid, mis mõne aja pärast töötavad keskmisest kõrgemaid dividendide, siis tekib loomulikult ka teistel isikutel soov omandada just neid väärtpabereid. Seega kasvab nõudlus nimetatud aktsiate järele ning vastavalt turuseadusele tõuseb nende hind. Ka Eestis on kuni 1940. aastani välja antud üllatavalt palju väärtpabereid. Iseseisvuse-eelsest perioodist kuuluvad siia krediidseltside obligatsioonid, tööstusettevõtete, pankade ja laevaseltside aktsiad, Eestis tegutsenud Vene raudtee-ehitusseltside obligatsioonid, aga ka kultuuriasutuste, näiteks teatrite osatähed. Plahvatuslikult kasvas aktsiate väljalase 1920. aastate alguses, kui iseseisvunud Eestis rajati arvukalt uusi ettevõtteid. Laialdaselt levisid sõjaelse vabariigi aastail mitmesugused maa-obligatsioonid. 1927. a. rahareformi kajastavad selleks korraldatud välislaenu paberid. Erandjuhtudel, eriti majandusliku ebastabiilsuse perioodidel, on riiklikke väärtpabereid seaduslikult lubatud käibe paberrahana. Ka Eesti Vabariigi 5% võlakohustused, Tallinna Arvekoja maksumärgid ja Riigikassa vekslid on täitnud seda funktsiooni. Väärtpaberite emiteerimise ja käibe Eestis lõpetas pikaks ajaks 8. aug. 1940 jõusse astunud seadus, millega ühtlasi konfiskeeriti kõik elanikkonna käes olevad väärtpaberid.

Eesti ja Vene obligatsioonid „ärkavad ellu”

Eesti ja Tsaari-Venemaa riigibligatsioonid olid enam kui pool sajandit kurioosseteks kogumisobjektideks. Nüüd aga võivad need taas muutuda õigeteks väärtpaberiteks.

Eesti osas on tegemist 1927. a. välja antud riigibligatsioonidega. Nimelt võttis esimene Eesti Vabariik 20-aastase obligatsioonilaenu Inglismaalt ja USA-st. Seda aga ei olnud kunagi võimalik sisse osta, kuna Eesti okupeeriti N. Liidu poolt. Ja nii muutusidki Eesti väärtpaberid originaalseteks suveniirideks.

Inglismaal hüvitati obligatsioonide omanikke kohe pärast sõja lõppu kullafondist, mille Eesti Vabariik oli deponeerinud Bank of Englandis. Inglased on aga vastandina Rootsile taastanud deponeeritud kulla täies ulatuses ja selle ka tagastanud. Seetõttu kavatseb Eesti — nagu ka Venemaa — hüvitada sümboolselt neid, kes on oma obligatsioone säilitanud.

Venemaa osas on tegemist Vene Riigiraudteede kuulsate obligatsioonidega. Alates 1822. aastast kuni revolutsioonini panustasid prantsuse väikehoiuste omanikud 12 miljardit kuldfranki Vene riigipaberitesse. Nendega finantseeriti tol ajal paljulubava Vene majanduse ekspansiooni, peamiselt raudteede ehitusi.

Pärast revolutsiooni tühistas N. Liit kogu laenu. Tegemist on majandusliku skandaaliga, mis viis pankrotti suure hulga prantslasi. Praegu on veel pool miljonit prantslast, kel on Vene väärtpaberid alles. Nende koguväärtus on umbes 100 miljardit franki. Ka Venemaa on lubanud sümboolset hüvitust, kuid on seda hetkelise halva majandusseisundi tõttu edasi lükanud.

(«Eesti Päevaleht»,
Stockholm, 20. nov. 1992. a.)

959. VÄÄRTPABERITE KÄIBE LÕPETAMISE SEADUS

Antud Vabariigi Presidendi poolt dekreedina 8. augustil 1940.

I.

§ 1. Kõik tehingud igasuguste väärtpaberitega börsil lõpetatakse.

§ 2. Pankadel on keelatud anda laene ükskõik missuguste väärtpaberite kindlustusel. Enne käesoleva seaduse jõustumist antud laenude kustutamise puhul on keelatud väärtpabereid nende omanikele tagasi anda.

§ 3. Kõik väärtpaberite valdajad on kohustatud 5 päeva jooksul käesoleva seaduse jõustumisest arvates andma need hoiule Eesti Panka või tema osakondadesse, kui nende üleandmiseks riigile pole kehtivais eeskirjades ette nähtud erikorda.

II.

Käesolev seadus jõustub avaldamisega.
Tallinnas, 18. juulil 1940.

965. VÄÄRTPABERITE KÄIBE LÕPETAMISE MÄÄRUS

Antud Majandusministri poolt 9. augustil 1940.

Alus: Väärt-paberite käibe lõpetamise seaduse § 7 (RT 1940, 98, 959).

I.

§ 1. Väärt-paberiteks Väärt-paberite käibe lõpetamise seaduse mõttes loetakse nii nimeta kui ka nimelised eelis- ja põhiaktsiad, osahisuste osatähed, obligatsioonid, pantkirjad, pantlehed ning võlakirjad, vaatamata sellele, kas nende väljaandjaks on riik, omavalitsused või eraisikud, -asutised või ettevõtted ning vaatamata sellele, kas nad on sise- või välismaise päritoluga.

Väärt-paberiteks ei loeta veksleid, tšekke, liht-võlakohustusi ja muid eelmises lõikes nimetatamata väärt-paberid.

§ 2. Kõik isikud, asutised ja ettevõtted, kellele valduses on § 1 tähendatud väärt-pabereid, on kohustatud need andma hoiule hiljemalt 14. augustiks 1940 Eesti Panka või selle osakondadesse.

Hoiuleandjale antakse väärt-paberite hoiuleandmise kohta sellekohane kviitung.

§ 3. Hoiuleandmisele ei kuulu:

- 1) obligatsioonid;
- 2) natsionaliseeritud ettevõtete ning samuti riigikapitali osavõtuli seni eraettevõtetena tegutsenud aktsiaseltside ja osahisuste aktsiad ja osatähed, missugused kuuluvad vastavate erieeskirjade kohaselt üleandmisele Majandusministeeriumile.

II.

Käesolev määrus jõustub avaldamisega.

Siit nurgast ja
sealt nurgast

Soome Rahapada võitis 15 võistleva rahapaja konkurentsis õiguse müntida Namiibia dollarid.

Tellimuse väärtus on umbes 10 miljonit soome marka.

* * *

Soome Rahapaja väljaanne «Moneta Finlandiae» nr. 1/93 märgib tunnustavalt Eesti juubelimündi müügitulemit, mis esialgselt oli miljoni marga piirides ja Eesti rahandusministri Rein Milleri külaskäigu ajal k. a. jaanuaris talle üle anti.

* * *

Kõige suuremaks postmargile trükitud nimiväärtuseks oli 13. juulil 1946. a. Ungaris trükitud 500 000 000 000 000 000 pengöt. Ainult kolm päeva hiljem oli sama margi hinnaks 5 miljonit adopenget ehk 5 ja 30 nulli.

(Posti-lähetys 1/89)

Omad ja võõrad

Igas inimeses on kaks poolust. Üks, mis on kiindunud kõigesse kodusesse, teine, mida tõmbab kaugele maade eksotika. Seda lihtsat tõsiasja on ammugi märganud kaupmehed ning nii kasutatakse reklaamis neid mõlemaid poolusi.

Nii on see ka alkohoolsete jookide tootmisel ja nende reklaamimisel — eelkõige nimetuste ja etikettide kaudu.

Möödunud sajandi teisel poolel olid Viljandis Werncke viinavabriku toodangus nii «Felliner doppelkum-mel» (Viljandi kahekordne kõõmne-naps), mis niisiis kandis kodulinna nime, kui ka mustanahaliste meestega etiketti kandev «Cognac» ja eksotiline «Arac de Batavia» (praeguse nimetuse järgi siis Jakarta riisiviin).

Eesti Vabariigi päevil oli Viljandi suurim alkoholitootja o/ü «Alko» (läbi aastate nimi muutus, näit.:

Viljandi Likööri- ja Veinivabrik «Alko»; Viljandi Likööri- ja Veinivabrikute o/ü «Alko»; Viljandi Likööri- ja Veinitehaste o/ü «Alko» jne.).

Ka «Alko» kasutas sama omavõõra süsteemi.

Kodumaad esindasid sellised joogid nagu «Kodumaa vein», «Mulgi vein», «Sakalavein», «Kungla mesi», muistsete eestlastega etikette kandvad «Kungla liköör» ja «Sa-

kalakantsi liköör», ka «Sakala bal-sam» ja «Eesti lipp».

Eksootikat tõid jookjate ellu muidugi mustanahaliste mehed ja naised «Rummi» ja «Old Jamaica rum'i» etikettidel ning ka sellised margid nagu «Curacao», «Samos-vein», «Madeira» oma lõunamaa hingusega ning üks ka jäisena mõjuv «Jääkaru kristall».

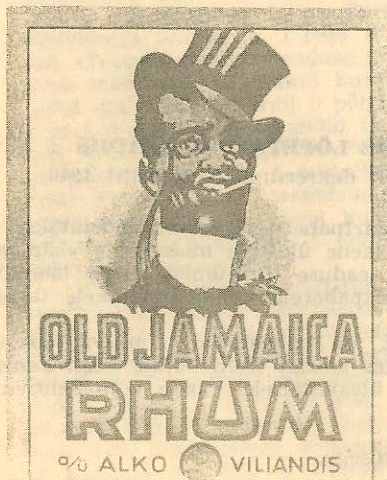
Väikese nüansivahega jätkus sama protsess ka neil mõnel sõjajärgsel aastal, kui «Alko» veel töötas. Kodu esindasid nüüd «Kungla mee-liköör» ja liköör «Viljandi paadi-meess», eksootikat pidi aga asenda-ma «Pealinna lauaviin» Moskva suure majaga. Või oli see mõeldud hoopis teisiti?

Muuseas, neist nõukogude aja Eestisse tungimise algusaastatest pärineb etikettidel filateeliast tuntud mõiste: ületrükk. Tavalise viina siltidest oli puudus kätte tulnud ja pudelitele läksid «Pealinna lauaviin» etiketid musta ületrukiga «Viin VODKA». Ka pudelite mahtu näitavad numbrid trükiti hädavajadusel üle.

Aga vaadake praegu meie poeriiulitele. Midagi tuleb nüüdki joogimarke vaadates tuttavat ette, millest siin juttu oli.

OLO KHILER

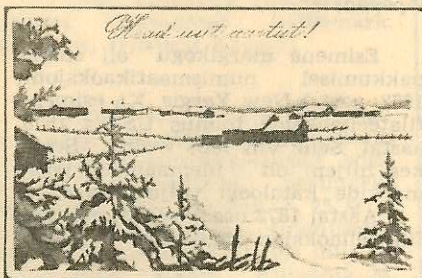

Lisa Eesti pealetrükiga varustatud Soome postkaartidele

HK 4 (12) tõi ära pildid kahest Soome jäälõhkuja-postkaardist külavärvilise pealetrükiga «Röömsaid Jõulupühi». Mõni aeg tagasi sain täpselt samasuguse, ainult et mustavärvilise pealetrükiga Soome postkaardi (BK 13/19 nr. 15), mille

autoriks on A. Kotilainen. Sama sarja teine kaart (nr. 12) tuli seejärel esile omade kaartide hulgast, kuid pealetrükiga «Head uut aastat!». Selles Kotilaise kujundatud

postkaardisarjas on 4 talveteemalist kaarti. Kas on kõiki neid kasutatud eesti pealetrükiga? Kas jõulude ja uueaasta pealetrükk esinevad paralleelselt kõigil kaartidel? Need küsimused jäävad praegu veel vastust ootama.

Lisaks on esile tulnud ka sinisevärvilise, täpselt samas kirjaviisis «Röömsaid ülestõusmise pühi» pealetrükiga kaardid, kus aluskaartideks on Margit Brobergi kujundatud lihavõttekaardid (sarjast BK 34/10 nr. 1 ja nr. 5).

Soome kaardiseerias on kokku 10 kaarti. Kas leitud kahele Brobergi kaardile on veel lisa?

Siit nurgast ja sealt nurgast

Postmargiajaloo üheks suuremaks hinnatõusuks võib lugeda näpilt poolteist aastat vana Espoo ATM I paberil «Carte Postale... Expres», automaadimargi hind, mis Saksamaal Giel ATM-oksjonil müüdi ära 29 500 D-margaga. Põhjus oli margi harukordsus. Nimetatud teenusvariandi olemasolu selgus avalikkusele alles siis, kui käibe oli võetud juba paber nr. 2. Ainult üks kasutaja oli juhuslikult automaadist saanud ühe väljakuulutamata margivariandi, mis oligi pandud oksjonile.

Vene postmargid Soome välisposti markidena

[Väljavõte Nordia '93 bülletään nr. 2, ilmunud Kaj Hellmani artiklist].

Kopikaväärtustes postmarkide ja tervikasjade kasutus Soomes.

NB! 1890. aastail kasutati peamiselt rõngasmärke ja -tervikasju ja sajandivahetusest alates mindi järjest enam üle puhtalt vene (rõngaste) markide kasutusele.

Posti liik	Oli lubatud	Oli kohustuslik
Kodumaa postis	1. 5. 1891 — 28. 11. 1917	ei kunagi
Tsaaririiki minevas postis	1. 5. 1891 — 31. 12. 1891	1. 1. 1892 — 11. 3. 1918
Välismaale minevas postis	1. 5. 1891 — 13. 8. 1900	14. 8. 1900 — 11. 3. 1918

* Nn. «Punase Soome» alal jätkus kohustuslik kasutus 1918. a. aprilli lõpuni, millal Punane Soome lakkas olemast.

Rõngasmarkide ja puhtalt vene markide omavaheline suhe ja kasutamine [kehtivus].

Aeg	Rõngasmargid	Puht-vene margid
1. 5. 1891 — 1899	kogu postis	ainult postkasti jätetud saadetistel
1899 — 14. 5. 1911	kogu postis	kogu postis
15. 5. 1911 — 28. 11. 1917	—	kogu postis
29. 11. 1917 — 11. 3. 1918	—	ainult välismaa postis

Pildil rõngas-väärtustempliga postkaart Halilast [7. XI 98] Petrogradist

Tutvustame kirjandust

EESTI FILATELIST 35/1993. Meeldiva üllatusena ilmus järjekordne kogumik Rootsis. Toimetanud väsimatu Elmar Ojaste, kelle toimetamisel on kogumik ilmunud juba alates 12. numbrist 1971. aastal.

Kogumiku sisuks on kaks mahukat materjali: Elmar Ojaste ja Vambola Hurda: «Eesti Posti taasisünd» ja «Eesti Filatelist nr. 1–35, 1955–1993, koondsisukord» Elmar Ojaste sulest.

Ainsa lisaartiklina on kogumiku lülitatud loetelu Eesti ajutistest templitest koos templitest joonistega. (Ajutiselt kasutatud endised N. Liidu kalendertemplid, millistest on osa teksti eemaldatud.) Loetelu koosneb 132 nimetusest, alates Aegviiduga ja lõpetades Ääsmäega. Autorina on märgitud Alar Lõhmus.

ESTONIAN COIN/EESTI MÜNT. Kataloog. Tallinn, 1993, 176 lk. Koostanud G. Haljak. Koostaja poolt kirjutatud sissejuhatuses iseloomustatakse kataloogi kasuliku käsiraamatuna, kuhu on koondatud kõik praeguse Eesti Vabariigi territooriumil vermitud mündid.

Kataloogi lisas on ära toodud Läti ja Leedu Vabariigi (1918–1940), samuti Venemaa väärismetallist müntide (1826–1917) ning «Livonee-side» ja «Ooberostide» noteeringud.

Raamat on kahtlemata teretulnud neile, kellel puudub võimalus kasutada koostaja poolt kasutatud kirjanduse loetelus toodud algmaterjale. Esmakordselt on ühiste kaante vahelt võimalik leida Eesti maaaladel mitmel erineval ajavahemikul käibel olnud münte.

Kahju, et koostajal ei õnnestunud täielikult realiseerida välja pakutut – kõik praeguse Eesti Vabariigi territooriumil vermitud mündid. Sisuliselt peaksid siia kuuluma ka Eesti piirides käibel olnud Eestimaa ettevõtete «kodurahad».

Samal ajal on raamatus kohal leidnud Venemaa piiratud ajavahemiku väärismetallist mündid ja Läti, ja Leedu Vabariikide mündid, mis tõenäoliselt samuti paljudele ostjatele tänuväärt andmebaasiks on.

Raamat on heal paberil ja selge trükiga, kahjuks on aga olnud nutisemist mõnede mündikujutiste halva kvaliteedi pärast.

Isiklikult pean rohkem häirivaks kohatist küsitava väärtusega hinnaskaalat ja lubamatuid eba-korrektusi tekstis, mis on aga arvatavasti tingitud koostaja vähesest kogemusest antud alal. Iga algus on raske. Esimene pääsuke toob aga alati rõõmu.

ArGe «Deutsche Ostgebiete» e. V. Ringkiri nr. 138. Ringkirja 159 leheküljest on viimased 9 pühendatud mereühendustele Stettin–Balti riigid. Kirjutise autoriks on Hans Grünwald. Materjal on rikkalikult illustreeritud ja käsitleb kolme eri merepostiliini: Stettin–Helsingfors, Stettin–Reval ja Stettin–Riga.

ФИЛАТЕЛИЯ 2–3/93. Naaberriigi filateliaajakiri põeb tõenäoliselt «üleminekuaja» raskusi. Jooksva aasta numbreist on päralt jõudnud vaid nr. 2 ja 3 ja nendestki nr. 2 «surnult sündinud lapsena». Nimelt on terves 2. numbris avaldatud NSV Liidu postmarkide hulgihinnakiri, mis tänu vene rubla kiirele inflatsioonile oli tõenäoliselt aegunud juba enne, kui käsikiri ladujani jõudis.

Nr. 3-s on reportaaž Barcelona '92 «Olümpiakaja», artikkel kakskeelsetest templitest Ukrainas, Valge-Venes ja Balti vabariikides E. Sašenkovi sulest, Venemaa 1992. a. postmarkide kataloog ja ka mälestus- ja juubelmüntide kataloog ning veel muudki huvipakkuvat.

Siit nurgast ja sealt nurgast

Õnne peab olema! Üks Rootsi filatelist leidis ühest kilokaubana saadud kirjalõigete pakist ühe eksemplari mitteväljaantud Saksa 1980. a. olümpiamargist.

20. märtsil tuli see koos eksperimenttööndiga, et neid ainult 13 eksemplari teada on, müügile Oslo «Postiljoneni» oksjonil. Alghind 50 000 Rootsi krooni tõusis kiiresti kuni loos 140 000 krooni eest maha müüdi. Sellele tuleb veel lisada 15% komisjonitasu. Seega ostuhind oli 161 000 kr., mis vastab peaaegu täpselt Micheli kataloogihinnale, mis on 36 000 DM.

Saksamaal tulid 1. jaanuarist 1993. a. käibele margid tekstiga «DEUTSCHLAND». Endised, tekstiga «DEUTSCHE BUNDESPOST» jäävad käibele seni, kuni tagavarad lõpevad.

Esimene margikogu oli enam-pakkumisel numismaatikaoksjonil 1862. aastal New Yorgis. Ka esimene filateliaoksjon toimus USA-s 1870. aastal. Selle viis läbi Walter Scott, kes hiljem oli ülemaailmse postmarkide kataloogi väljaandjaks.

Aastal 1872 organiseeriti esimene filateliaoksjon Inglismaal.

«Aken» Soome posti ametlike maksimumkaartide numeratsioonis. Mõõdunud aasta Soome viimane «sinilille» maksikaart kandis numbrit 15, tänavused «polaarrebase» olid numbriga 18, 19, 20 ja 21.

Kahe vahepealse numbriga «kadumise» põhjuseks oli tavaline inimlik eksitus. See iluviga jääbki alles. Tagantjärele numbreid 16 ja 17 ei võeta kasutusele.

[Filatelisti 4/1993]

SUMMARY

In this issue you find: a list of new Estonian stamps; surveys about the philatelic exhibitions in Tallinn, Haapsalu, Helsingi and Angles (France); a supplementary list of variants of Estonian overprinted stamps; an introduction of IOC coins; the rules of nominating Estonian Republic's Orders of Merit; an article about bonds in Estonia 1800–1940; an article by Ü. Kiiler about bottle labels; a supplementary list of Finnish postcards with Estonian overprint; the usual columns of literature, Varia and Advertisements.

OST ja MÜÜK

Antiik, kunst, kellad, postkaardid

AS GLANTSER

Tallinn, Lembitu t. 4.

Avatud E–R 10.00–18.00, L 10.00–16.00.

TÄPSUSTAME!

Hiiu Kogujate Selts on muutnud filateliaanäituse DAGO '93 läbiviimise aega [vt. HK 1/1993]. Nimetatud näitus toimub Kärklas 27. kuni 31. oktoobrini, Vabandame!

HKS juhatus

Välismaise aastatelliija eeliseks on ühe kuulufuse (kuni 5 rida) tasuta avaldamine ühes meie lehenumbris.

Toimetaja Jaan Otsason

Toimetuse aadress:

EE0090 Tallinn, pk. 376

Väljaandja: AS HISAR LTD, aadress EE3210 PÜHALEPA, Palade.

Kärkla trükikoda, 07. 93. Tell. 437. 800. Maht 1 trkp.

Hind 2 krooni